

Ліхачова О.Є.

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

ВІЛЬЯМ ХУБЕРТ НОЛЕНС ЯК ФУНДАТОР ЕПОХИ VERZUIJING

*Стаття присвячена дослідженню політичної біографії Вільяма Хуберта Ноленса, одного з провідних діячів епохи verzuiling. З'ясовано, що, хоча хронологічні рамки цієї епохи – 1918–1970 рр., витoki її формування тісно пов'язані з особливостями економічного та соціального розвитку Нідерландів кінця XIX ст. З'ясовано, що проблема розробки робітничого законодавства була однією з ключових проблем для суспільства та держави в кінці XIX – на початку XX ст. Доведено, що його науково-викладацька діяльність сприяла формуванню наукової концепції трудового права в країні. З'ясовано, що сан католицького священника не тільки не обмежив коло його інтересів питаннями богослов'я, а, навпаки, дав змогу розширити свою діяльність на міжнародній арені. Доведено, що саме Вільям Хуберт Ноленс на міжнародних конференціях, присвячених питанням трудового права, представляв позицію й Нідерландів, і Ватикану. Аналіз політичної діяльності Вільяма Хуберта Ноленса дає змогу стверджувати, що, реалізуючи на практиці доктрину енцикліки *Regrum Novarum*, він приклав чимало зусиль для поліпшення становища працівників провінції Лімбург. Його діяльність сприяла створенню професійних об'єднань у гірничо-видобувній промисловості. З'ясовано, що багаторічна журналістська діяльність Ноленса сприяла об'єднанню католиків, допомогла поширювати погляди Ватикану на вирішення гострих соціально-економічних питань. Доведено його значну роль у створенні Римо-католицької державної партії. Визначена його ключова роль у формуванні уряду в 1918 р., завдяки чому в країні вдалося не допустити революційних потрясінь. З'ясовано, що політична діяльність Вільяма Хуберта Ноленса мала значний вплив на формування засад політичного консенсусу епохи verzuiling.*

Ключові слова: Нідерланди, Вільям Хуберт Ноленс, епоха verzuiling, біографія, робоче законодавство, Римо-католицька державна партія.

Постановка проблеми. Аналіз розвитку країн Західної Європи на межі XIX–XX ст. є актуальним і дає можливість зосередитися на важливих тенденціях розвитку держави та суспільства. Саме в цей час європейські держави входять у складний період індустріального зростання, який впливає на всі сторони їх існування. Із цієї точки зору дослідження історії Нідерландів дає можливість прослідкувати складний шлях соціальних і політичних перетворень, які стали ключовими для формування фундаментальних засад подальшого державного розвитку. Нідерландська економіка стала на шлях індустріальної модернізації пізніше ніж інші західноєвропейські країни. Тому аналіз соціально-економічної ситуації цього періоду повною мірою дає можливість оцінити характерні для цього періоду проблеми, проаналізувати той унікальний шлях, яким пішла ця країна. Корпоративне зростання, розвиток торгівлі, новий рівень розвитку видобувної промисловості, виникнення нових галузей сприяли розширенню ринку праці й водночас потребували нових правових норм для забезпечення соціальних та економічних потреб

робітників. Нідерландський уряд, який стояв на міцних засадах лібералізму, стикнувся з непростою проблемою знайти спосіб подальшого розвитку вільного ринку й уникнути при цьому соціальних і революційних потрясінь. Саме в цей період почали формуватися головні засади епохи verzuiling (розділення). Ця епоха характеризувалася утворенням чисельних соціальних груп, партій союзів, зі своїми індивідуальними поглядами на проблеми соціально-економічного будівництва у державі. Найчастіше така ситуація вкрай негативно впливає на розвиток країни, але унікальність Нідерландів у тому, що саме така ситуація забезпечила країні соціальну стабільність, дала змогу уникнути революції після закінчення I Світової війни, сприяла прогресивному розвитку країни. Розширення методологічної бази сучасної історичної науки дає можливість дослідити цей період спираючись на біографічний метод. Цей метод допоможе пояснити, якою мірою на затвердження соціальних норм епохи verzuiling впливали особисті якості лідерів соціальних угруповань. Вільям Хуберт Ноленс був однією

з визначних фігур політичного життя тогочасних Нідерландів. Саме його діяльність сприяла проведенню широкого кола реформ, направлених на правовий захист і поліпшення життя робітників. Отже, вивчення його політичної біографії буде сприяти більш об'єктивному та глибокому розумінню цієї епохи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наявну історичну літературу з теми, що розглядається в статті, можна розділити так. Наукові дослідження, присвячені питанням соціально-економічного та політичного розвитку Нідерландів у кінці XIX – на початку XX ст., і праці, які висвітлюють біографію й діяльність Вільяма Хуберта Ноленса. Серед публікацій, у яких акцентується увага на особливостях економічного розвитку Нідерландів, варто відмітити роботу колективу авторів під назвою «Well-being, Sustainability and Social Development The Netherlands 1850–2050». Основною метою дослідження є визначення розвитку нідерландської економіки в довгостроковій перспективі. Однак зібрані в ньому статистичні матеріали повною мірою характеризують особливості історичного розвитку економіки країни [7]. Стаття «Нідерландська партійна система: між системою опору і європейською інтеграцією» присвячена аналізу основних етапів формування політичної системи країни, але водночас автори приділили увагу особливостям виникнення такого соціально-політичного явища, як епоха *verzuiling* [3]. Проблемам історії соціально-економічних відношень у Нідерландах присвячено й розділ у дослідженні «Держави Альпійського регіону і країни Бенілюксу в мінливій Європі» [1]. Автори також приділили серйозну увагу визначенню характерних рис епохи *verzuiling* і її впливу на подальший розвиток країни. Для визначення основних тенденцій у становленні правових норм трудового законодавства важливою була стаття А.В. Крижевського й О.О. Дерій «Становлення та розвиток міжнародних стандартів щодо правового регулювання праці» [2]. При розгляданні проблеми впливу католицької церкви на формування соціального захисту трудового населення як історичного джерела використано енцикліку Папи Лева XIII «*Regrum Novarum*» 1891 р. [4]. Для дослідження біографії Вільяма Хуберта Ноленса дуже важливими були матеріали монографії відомого нідерландського науковця Я.П. Гриблінга (J.P. Gribling), присвяченої політиці [6]. Також у статті використані матеріали музею історії Лімбурга, присвячені Ноленсу, які дають можливість оцінити сучасне ставлення нідерландців до його

особистості й діяльності [11]. Як історичне джерело використані матеріали аматорського сайту, на якому викладені фотографії персональних документів Ноленса, переважно некрологи з періодичних видань, важливі для розуміння реакції суспільства на його смерть [10].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження історії становлення епохи *verzuiling* у Нідерландах крізь призму політичної біографії Вільяма Хуберта Ноленса.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вільям Хуберт Ноленс народився 7 вересня 1860 року в місті Венло в сім'ї власника шкіряної майстерні Мартина Ноленса та Герміни Хубердіни Лінскенс [6, с. 1]. У рідному місті він три роки навчався в *Hogere Burgerschool* (далі – HBS) – Вищій громадській школі. Мережа цих навчальних закладів з'явилася в Нідерландах у середині XIX ст. і стала результатом впровадження реформи освіти. Закон про освіту 1863 р., який активно впроваджував у життя один із відоміших нідерландських політиків Йохан Рудольф Торбеке, вимагав організацію в усіх регіонах, крім громадських шкіл, і шкіл HBS. Вони пропонували більш високий рівень освіти у сфері точних наук без вивчення класичних мов (латини та грецької), були орієнтовані на підготовку кадрів для промисловості й торгівлі. Але їх випускники не мали права вступу до університетів. Саме через цю причину в 1874 р. Вілем Ноленс переїжджає в коледж Бішоппелійк у Верті, де навчається наступні чотири роки, а потім у коледж абатства Ролдук. Після цього він отримав можливість вступити до університету міста Утрехт, по закінченні якого отримав диплом магістра політичних наук. Паралельно із цим він також вивчав теологію в головній семінарії в Рурмонді [6, с. 6–7]. По закінченні в 1887 р. духовної освіти він був висвячений єпископом Бурмансом у священники Рурмондської єпархії. Через три роки, захистивши з відзнакою дисертацію на тему «Учення Фоми Аквінського про право», він отримав докторський ступінь з політичних наук в Утрехті, а потім і докторський ступінь з права [11]. Варто зауважити, що головною метою дисертації було показати сучасність поглядів Фоми Аквінського, особливо на взаємовідносини між людиною та суспільством. В.Х. Ноленс блискуче захистив дисертацію. Це була дійсна видатна подія для Утрехтського університету. Про неї говорили так: «Уперше чув нідерландський академічний світ, як Фома говорить голландською» [6, с. 18]. Важливим був і той факт, що ця наукова робота не тільки

актуалізувала соціальне вчення Фоми Аквінського поза колом католиків, а й робила більш відомим ім'я самого Вілема Ноленса. Із цього періоду можна виділити декілька основних напрямів його подальшої кар'єри, серед яких головну роль відіграли діяльність у сфері освіти, журналістики та публіцистики, а також політична діяльність. Із 1888 р. він розпочав викладацьку діяльність у коледжі Ролдуку, де навчав історії, політології та моральній філософії. Він був першим, хто ввів у нідерландській семінарії для священників викладання такого предмета, як соціологія або соціальна філософія. На цій посаді він перебував до 1909 р, коли був призначений екстраординарним професором муніципального університету Амстердама. Відомо, що ініціатором його переходу на цю посаду був голова правового факультету професор А.А.Х. Струйкен [6, с. 27]. У цьому навчальному закладі В.Х. Ноленс викладав трудове право. Досвід у викладанні цієї дисципліни став йому в нагоді в подальшій політичній діяльності. Відмітимо той факт, що Нідерланди досить пізно порівняно з іншими західноєвропейськими країнами почали шлях індустріального розвитку. Отже, і розробка робітничого законодавства активувалася в країні лише на початку ХХ ст. Таким чином, правові знання В.Х. Ноленса були затребувані нідерландським суспільством. В інавгураційній промові при сходженні на кафедру Амстердамського університету, яка була названа «Значення та сфера дії трудового законодавства», він, слідуючи тезам своєї дисертації, чітко наголосив на головному принципі вирішення соціальних проблем. Він уважав: «Для вирішення робочого питання необхідно, щоб роботодавці зрозуміли, що вони пов'язані з робітниками іншими зв'язками, ніж фінансові», маючи на увазі зв'язки моральної та релігійної відповідальності [6, с. 19]. У цій промові В.Х. Ноленс стверджував, що, коли йдеться про інтереси робітників, варто думати не лише про матеріальні інтереси, а й про культурні та релігійні інтереси, оскільки робітники також мають право та потребу в розвитку. Уже в цей період В.Х. Ноленсу вдалося своєю діяльністю підкреслити, що католицький священник може не тільки блискуче викладати трудове право, а і прикладати зусилля до реального захисту інтересів робочого класу.

У 1896 р. помер член парламенту від округу Венло Леопольд Хаффманс. І хоча Ноленс уже багато років не жив у цьому місці, саме його було обрано членом Палати представників, у якій він приєднався до католицької фракції. Ще в період

викладацької діяльності Ноленс чітко сформулював основні положення трудових взаємовідношень між роботодавцями, робітниками та державою. Він уважав, що кожна людина має право на працю; тих, хто непрацездатний через обставини, необхідно підтримувати; працівник має право на засоби існування; умови праці ніколи не можуть суперечити особистій гідності людини. Цим правам відповідають обов'язки: обов'язки роботодавців і працівників, і уряду, й особливо держави як роботодавця [6, с. 32]. Він підкреслював і необхідність втручання держави в процес вирішення проблем робітників, наголошуючи, що держава існує саме для людини. Невдовзі Ноленс стає одним із найкращих знавців трудового права в країні. У цей же період він починає активно представляти Нідерланди й на різних міжнародних конференціях, присвячених питанням соціального законодавства, налагоджує стосунки з міжнародними організаціями, які захищають права робітників. Відомо, що католицька церква на початку ХХ ст. дуже активно співпрацювала з державами з питань робочого законодавства. Так, одна з перших міжнародних конференцій, на якій обговорювалися ці питання, була скликана за ініціативою німецького імператора та Папи й проведена в Берліні в 1890 р. У 1897 р. ці питання обговорювалися на міжнародних конференціях у Цюриху та Брюсселі [2, с. 158]. Конференція в Цюриху була скликана за ініціативи швейцарських католиків К. Декуртіна та Й. Бека й соціалістів Г. Грейліха, Ст. Бауера, була присвячена питанням захисту прав робітників на міжнародному рівні. На конференції в Цюриху був присутній і Ноленс. Через три роки він брав безпосередню участь у створенні Міжнародної асоціації правового захисту трудящих, був одним із засновників голландської секції Міжнародної асоціації правового захисту трудящих, а з 1905 по 1926 рр. головою цієї секції. Коли в 1925 р. з Міжнародної асоціації правового захисту трудящих і кількох подібних організацій була утворена Міжнародна асоціація соціального прогресу, В.Х. Ноленс пішов. Програма цього об'єднання була надто туманна. Він уважав за краще зосереджуватися на досягнутому. «Необхідно розрізнити абсолют ідеального та модальності реального», – писав він і зосередився на внутрішньополітичних проблемах Нідерландів [9]. Але коли в 1919 р. в рамках Ліги Націй була заснована Міжнародна організація праці, він став головою нідерландської делегації, і саме завдяки його діям було прийнято важливу конвенцію про обмеження робочого часу. Він не полишав цієї посади до самої смерті,

дружив із засновником і головою Міжнародної організації праці соціалістом Альбером Тома. Весь цей час він утілював у життя ідею про можливість поєднання католицького соціального вчення з державними інтересами, зосереджувався на пошуку єдності між міжнародними робітничими організаціями, Ватиканом і європейськими державами. Авторитет В.Х. Ноленса сприяв установленню тісного співробітництва між Ватиканом і Міжнародною організацією праці. Його зусилля були визнані в Римі. У 1916 р. він був нагороджений Папою титулом почесного прелата (*protonotarius apostolicus*) Римської курії. В.Х. Ноленс, згідно з правилами, повинен був обрати свій девіз. Він був дуже символічним: «*Utriusque fidelis*» («Вірний обом»). Цими словами він висловив свою відданість церкві та державі [9].

Треба відмітити, що великий досвід захисту прав робітників, який отримав В.Х. Ноленс, працюючи в різних міжнародних організаціях, відвідуючи конгреси та конференції з трудового права, дали йому можливість привносити передові ідеї соціального захисту населення та втілювати їх у життя в Нідерландах. На Міжнародному конгресі боротьби з безробітною в Парижі в 1910 р. В.Х. Ноленс був обраним президентом однієї з його секцій. Одним із рішень конгресу було створення Міжнародної асоціації з боротьби з безробіттям. У 1917 р. з активною участю Ноленса в Нідерландах був прийнятий закон про страхування від безробіття, а сам Ноленс став головою Національного консультативного комітету зі страхування від безробіття, а з 1923 р. він очолив Національну комісію з питань збільшення зайнятості [2, с. 267]. Майже не один урядовий комітет з питань правового захисту інтересів робітників не обходився без участі Ноленса.

Однією з найважливіших справ свого життя він уважав своє головування в Гірській раді. Він був її членом із дня заснування в 1902 р., а з 1913 р. її головою. Цю посаду він уважав дуже почесною, зберігав її за собою майже до самої смерті [2, с. 72]. Зазначимо, що на початку ХХ ст. провінція Лімбург була одним із центрів гірничо-видобувної промисловості Нідерландів. Варто зауважити, що крайня бідність у країні ще далеко не була викорінена в цей час, а якість життя працівників потребувала кардинальних змін. Підкреслимо, що нідерландська держава на той час була взірцем утілення в життя принципу лібералізму. Але царювання вільного ринку завжди йде поряд із можливими кризовими явищами, які негативно впливають на рівень зайнятості, заробітну платню. Згідно ж з принципами

ліберальної економіки, ці питання довгий час вирішувалися лише за рахунок благодійності. Гірники Лімбурга на початку ХХ ст. повною мірою почували на собі всі кризові явища, багато з них мусли покинути свій дім і шукати роботи на німецьких шахтах. Із моменту свого обрання до Палати представників В.Х. Ноленс був упевненим прихильником державної експлуатації шахт. Він уважав, що право на благодійність мало бути замінено чітким законом, що можливо тільки в рамках державного керівництва. Велику роль у становленні його поглядів на робітниче питання відіграла папська енцикліка *Rerum Novarum*, видана Левом ХІІІ 15 травня 1891 р., яка була присвячена саме проблемам робітничого класу [4]. Розглянемо її основні положення, бо саме це бачення на вирішення соціальних проблем робітників цілком поділяв і підтримував Ноленс. Причин для того, щоб католицька церква звернулася до вирішення робітничого питання, було декілька. По-перше, результатом масштабної індустріалізації стало зростання робочого класу, права якого були майже не захищеними. В енцикліці йшлося про те, що після усунення цехових корпорацій не виникало інших інституцій, які б охороняли права робітників. «Робітництво помалу залишалося саме, ставало безборонним, один на один із нелюдськістю панів і жадібністю власників. Жменька багатіїв накинута на численну кількість пролетарів ярмо, яке не відрізняється від невилічного» [4]. По-друге, у другій половині ХІХ ст. в Європі все більше розповсюджувалися соціалістичні ідеї, протистояти яким уважала за необхідне католицька церква. У цих умовах церква не повинна була залишатися стороннім спостерігачем. В енцикліці йшлося про таке: «Не можна вважати, що турбота Церкви лишень повністю спрямована на спасіння душі, ... Щоб розв'язати робітниче питання, без сумніву, потрібні й засоби людські» [4]. Енцикліка приділяла увагу проблемам охорони праці, її умовам, потребі святочного відпочинку, питанням заробітної платні. Окрему увагу було приділено створенню професійних союзів і спілок робітників. І в цьому питанні католицька церква бачила свою активну роль. Вона виступала як організатор конгресів і конференцій, на яких вирішувалися теоретично-правові засади робочого законодавства, а також сприяла практичній діяльності зі створення робочих об'єднань, на чолі яких мали стояти церковні діячі. Ця позиція католицької церкви відмінно вписувалася в політичну культуру *verzuiling*, або «розділової демократії», яка почала формуватися саме в цей час [1, с. 389]. Таким чином, третьою причиною

звернення церкви до вирішення робочого питання була необхідність зберігання соціального спокою та відвернення робочих від революційних ідей перетворення суспільства. Ця програма була повністю підтримана В.Х. Ноленсом, і саме він активно впроваджував її в життя. Щойно держава брала на себе експлуатацію рудника, Гірська рада й особисто Ноленс починали боротьбу за хороші умови праці, страхування, за чіткий термін робочого часу й відпочинку, проти обов'язкової понаднормової роботи. Ноленс у цей час приділяв велику увагу й заснуванню профспілкового руху. Поєднуючи викладацьку та політичну діяльність, він ще встигав по вихідних їздити по всьому Лімбургу, керуючи процесом створення профспілок гірників. Але варто зазначити, що, поділяючи погляди католицької церкви на загрозу соціалістичних ідей і сам будучи антисоціалістом, В.Х. Ноленс завжди діяв прагматично. Він неодноразово підкреслював, що необхідно співпрацювати з помірними соціалістами, якщо їхні ідеї й ініціативи направлені на досягнення соціального прогресу й на державному, і на міжнародному рівні. Пізніше, граючи в уряді провідні ролі, він сформулює свою доктрину «про крайню необхідність», за якою католицькі партії можуть виступати в союз з соціалістами [9].

Поширенню конструктивних соціально-католицьких поглядів Ноленса сприяла його журналістська діяльність. Із 1897 р. він активно співпрацював із газетою *Venloosche Courant*. У 1907 р. група відомих католиків Венло виступила з ініціативою створити сучасну католицьку газету. Вони купили *Venloosch Weekblad* і *Venlosche Courant*. Нова щоденна газета мала власний офісний будинок у центрі міста й продаватися під назвою *Nieuwe Venlosche Courant* [8]. В.Х. Ноленс виступав у ній як політичний оглядач до 16 червня 1917 р. Ця газета повною мірою стала його політичною трибуною в провінції Лімбург. Вона сприяла зростанню авторитету й самого Ноленса, прокатолицьких поглядів серед населення регіону та країни. Необхідно підкреслити роль В.Х. Ноленс у консолідації католиків і формуванні католицької партії в країні. Як політик Ноленс брав участь у всіх католицьких виборах і партійних програмах ще з 1897 р. Після смерті католицького лідера Г. Шепмана в 1903 р. він був неформальним ідеологічним лідером Загального союзу римо-католицьких об'єднань виборців, а з 1910 р. він став його головою. Саме на базі цієї організації 3 червня 1926 р. була сформована Римо-католицька державна партія, яка мала величезний вплив у Нідерландах [3, с. 159]. Як лідер католицької фракції в парла-

менті В.Х. Ноленс брав участь у всіх формуваннях кабінету між 1913 і 1929 рр. Найбільш важливими для політичної кар'єри Ноленса були вибори до нижньої палати Генеральних штатів, які відбулися 3 липня 1918 р. Ліберали, які перебували протягом усього воєнного періоду при владі, програли. Вони отримали лише 18 місць зі 100, замість 39 наявних. Найбільше місць – 25 – отримав Загальний союз римо-католицьких об'єднань виборців [5, с. 337]. У зв'язку з цим королева Вільгельміна й інші видатні політичні діячі Нідерландів серйозно обговорювали з Ноленсом його обрання на посаду прем'єр-міністра країни. Але як католицький священик він не захотів зайняти цю посаду. Однак В.Х. Ноленс узяв значну участь у формуванні майбутнього уряду. З його рекомендації уряд очолив Шарль Рейс де Беренбрук, колишній голова Провінційних штатів Лімбургу, який став першим голландським прем'єр-міністром католицького віросповідання [6, с. 216]. У подальшому Ноленс мав великий вплив на прем'єр-міністра Беренбрука. Виключно важливою була роль католицьких сил, і саме Ноленса в період після завершення I Світової війни. Відмітимо той факт, що в цей час Нідерланди, як і багато інших держав, переживали серйозне поширення революційних ідей. 10 листопада 1918 р. у Нідерландах розпочався так званий «червоний тиждень». Лідер СДРП Пітер Трульстра об'явив у парламенті про початок революційних перетворень [7, с. 240–241]. Наступний тиждень країна обирала своє майбутнє. Народ підтримав чинний уряд, і цей вибір уже в найближчий час себе виправдав. Під проводом уряду Ш.Р. де Беренбрука був прийнятий цілий блок соціально орієнтованих законів. На основі поправок, унесених до конституції в 1919 р., закон про загальне виборче право поширювався й на жінок. У тому ж році було прийнято закони про 45-годинний робочий тиждень, про заборону праці підлітків до 14 років, про зниження пенсійного віку з 70 до 65 років, був збільшений у півтора рази розмір пенсії по старості, а також ужито деяких заходів для пом'якшення житлової кризи, продовжено реформу шкільної освіти [5, с. 340].

В.Х. Ноленс помер 27 серпня 1931 р., а 1 вересня, після урочистої панахиди в його парафіяльній церкві *Sint-Willibrorduskerk* у Гаазі, труна з його тілом була перевезена до Венло, де він заповів бути похованим. Десятки тисяч людей виходили на вулиці міст і сіл по маршруту руху процесії. Його труну несли шахтарі. Дзвонили у дзвони, а у Венло були на честь трауру вимкнуті міські ліхтарі [10]. У 1935 р. на його честь мер міста Венло Б. Бергер урочисто відкрив меморіальну дошку на стіні будинку, де була

розташована газета *Nieuwe Venlosche Courant* [8]. Ім'я Вільяма Хуберта Ноленса було увічнено в топоніміці багатьох міст Нідерландів.

Висновки. Діяльність Вільяма Хуберта Ноленса сприяла консолідації католиків у Нідерландах. Але його соціальна доктрина виходила далеко за межі конфесійних інтересів. Вона була дійсно державницькою. Його багаторічна політична діяльність у парламенті, в уряді, на міжнародній арені були направлені на формування чіткої системи правового захисту працівників, підвищення їхнього економічного та соціального добробуту. Те, що

Нідерланди не піддалися революційній агітації, не кинулися в прірву революції, пояснюється в тому числі великим авторитетом самого В.Х. Ноленса. Саме його багаторічна діяльність на теренах боротьби за права робітників надала їм упевненості, що соціально орієнтовані реформи в інтересах простих громадян можуть проводити не тільки соціалісти та комуністи. Його суспільно-політична діяльність заклала основи формування політики епохи *verzuijing*, цього унікального соціального явища, яке ввійшло в політику Нідерландів і забезпечило стабільний розвиток країни у ХХ ст.

Список літератури:

1. Государства Альпийского региона и страны Бенилюкса в меняющейся Европе / под ред. В.Я. Швейцера. Москва : Весь мир, 2009. 546 с.
2. Крижевський А.В., Дерій О.О. Становлення та розвиток міжнародних стандартів щодо правового регулювання праці. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 3. С. 154–161.
3. Осколков П.В., Сергеев Е.А. Нидерландская партийная система: между системой опор и европейской интеграцией. *Контуры глобальных трансформаций*. 2017. Т. 10. № 6. С. 155–168. URL: <https://www.ogt-journal.com/jour/article/viewFile/264/262>.
4. Папа Лев XIII. Энциклика «*Rerum Novarum*» (1891 г.) URL: <http://irs.ucu.edu.ua/dzherela/sotsialni-entsikliki/lev-xiii-rerum-novarum-1891/>.
5. Шатохина-Мордвинцева Г.А. История Нидерландов. Москва : Дрофа, 2007. 510 с.
6. Gribling J.P. Willem Hubert Nolens 1860–1931: Uit het leven van een priester-staatsman (Maaslandse monografieën). Assen : Gorcum, 1978. 379 p.
7. Lintsen H., Veraart F., Smits J-P, Grin J. Well-being, Sustainability and Social Development The Netherlands 1850–2050. URL: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2F978-3-319-76696-6.pdf>.
8. Nolens plaqueette (*Nieuwe Venlosche Courant*, Venlo). URL: <https://www.charlesvos.nl/profaan-werk/buiten-maastricht/nolens-plaqueette-nieuwe-venlosche-courant-venlo>.
9. Nolens, Willem Hubert. Biografisch Woordenboek van het Socialisme en de Arbeidersbeweging in Nederland (*BWSA*). URL: <https://socialhistory.org/bwsa/biografie/nolens>.
10. Persoonsmap W.H. Nolens. URL: <https://www.rijckheynt.nl/sites/rijckheynt/files/pdf/persoonsdocumentatie/Nolens,W.H.Mgr.dr..pdf>.
11. Wiel (Willem Hubert) Nolens. *Limburgs museum*. URL: <https://www.limburgsmuseum.nl/nl/ontdek/verhalensite/wiel-willem-hubert-nolens/>.

Likhachova O.E. WILLIAM HUBERT NOLENS AS THE FOUNDER OF THE VERZUILING ERA

The article is devoted to the study of the political biography of William Hubert Nolens, one of the leading figures of the verzuijing era. It was found that although the chronological framework of this era of 1918–1970 of the twentieth century, the origins of its formation are closely linked with the peculiarities of economic and social development of the Netherlands in the late nineteenth century. It was discovered that the problem of developing labor legislation was one of the key problems for society and the state in the late nineteenth and early twentieth centuries. It is proved that Nolen's research and teaching activities contributed to the formation of the scientific concept of labor law in the country. It unveiled that the rank of Catholic priest not only did not limit his interests to the issues of theology, but, on the contrary, allowed him to expand his activities in the international arena. It is proved that it was William Hubert Nolens who represented the position of both the Netherlands and the Vatican at international conferences on labor law. An analysis of the political activities of William Hubert Nolens suggests that by putting into practice the doctrine of the encyclical Rerum Novarum, he made considerable efforts to improve the situation of workers in the province of Limburg. His work has contributed to the establishment of professional associations in the mining industry. Nolens's involvement in journalism have been found to have united Catholics and helped spread the Vatican's views on pressing socio-economic issues. His significant role in the creation of the Roman Catholic State Party was proved. His key role in the formation of the government in 1918 was determined through the activities of which the country managed to prevent revolutionary upheavals. It was found that the political activities of William Hubert Nolens had a significant impact on the formation of the political consensus of the verzuijing era.

Key words: the Netherlands, William Hubert Nolens, the era of verzuijing, biography, labor law, Roman Catholic State Party.